

CUKOR

Regényrészlet.

Rossz hírek érkeztek Budapestről. A Nemzeti Bank — mint beszéltek — természetellenesen alacsony árakat szándékszik téríteni az augusztus elején lejáró amnesztia után beszolgáltatott dollárokért és aranyakért, de forint helyett egyelőre csak adópengőjeggyel fizet; ezzel máris lenyomták s rögzítették a valuták értékét. Arról is sutorogtak, hogy a forintot megszilárdítandó, a pengőcímletek átváltási árát is mélyre szorítják, mesterséges pénzsűkét idéznek elő, üzlettelenséget, dekonjunktúrát. Sasvári ideges lett, ingerült. Mit keres, miből él majd, ha megáll az üzlet, pang a tőzsde? A tönk, a nyomor, az elszegényedés riasztó látomásai ostromolták. Elnyomják a kereskedelmet, a szabadversenyt, megfojtják az egész középosztályt! Mi lesz vele, mi lesz a pénzével?

Sasvári mindezt egész határozottan a gondviselés büntetéseként fogadta. Hogy kiengesztelje s azért is, hogy unalmát, félelmét, idegességét eloszlassa, munkára vágyott, valami üzletre, cselekményre. Lógott a faluban, kíváncsitolakodón beszagolt a kereskedésekbe az ékszerestől, aki a törtaranyát váltotta be, árfolyamokat tudakolt. Semmi kétség: Siófok árban is, hírben is másfél nappal elmaradt a fővárostól. Bosszankodott: ha erre egy héttel előbb gondol, szép üzletet sinálhat: Pesten elad aranyat, autón idehozza a pénzt s még ugyanaznap kétszerannyit vásárolhat belőle vissza! De most talán éppen ellentétes lehetőség kínálkozik, hisz Siófokon szökik még az infláció, míg odahaza a rossz hírek hatására már megállt. Mi lenne, ha itt adná el aranyát — túllendült értéken, Pesten pedig, ahol már a pénz a jó, többet vehetne vissza ugyanezért az árért! Délelőtti telefonhírei alapján ez az üzlet nem látszott olyan busásnak, mint a megfordítottja, de tizenöt-húsz százalékos hasznot azért még mindig ígért. Érdeklődött az aranyváltónál, venne-e nagyobb tételt is s milyen áron, annak azonban vagy nem volt elég készpénze, vagy gyanút fogott s azért húzódott vissza. Keleti urat is megkérdezte Sasvári, a penzióban lakó pesti kis ékszerest, érdekelné-e komolyabb mennyiségű arany s mennyiért, amaz viszont már maga is rájöhetett e lehetőségre.

— Most jön maga ezzel, Sasvárikám, — legyintett szomorú mosollyal, — most, amikor minden zsák megtalálta már a foltját!

Bosszúsan, megalázva pattintotta szét ajkát a tőzsdés: nem volt nagyobb szégyen számára, mint elmaradni a hírektől. Keserű ajakkal, nyomott kedvvel baktatott át Bíróhoz, leült a kert sarkában, koppintott az asztal deszkáján.

— Egy jó ebédet, Győző bácsi, — mondta bús, nyöszörgő hangon, — nem bírom már a kosztot odaát, — intett tört mozdulattal saját penziója felé, aztán kezét a magasba tárta: — rémes, mit kotyvasztanak azok, rémes!

Húsokat hoztak; Sasvári nem turkált, félszeleteket tűzött villájára, áhítatos, szakértő gyönyörűséggel nyelte a roppant falatokat, két ujjal tolta utánuk a kenyeret szájába. Tiltott élvezetét csak növelte, hogy odahaza penziójában se kiesapongását, se zabolátlan költekezését nem láthatják. Barna sört rendelt, sötétzöld üvegben habzót, libát, bőmártású, ordas marhahúsokat, öpörtyűt, káposztát, ecetben-olajban süllő salátát, halat, túrós rétest, szétfolyó, bűdös pusztadőri sajtot. Rejtekben evett, mint a kutyák s a bánatát ette el.

— Nagy bűnök ezek részemről, — fordította rágás közben szomorú, tört pillantását a tisztelettel mellette ülő Győző bácsira s tenyerét tiltóan a magasba emelte, aztán villájával beletűrt a fűszeres ételbe: — lássa csak, ez a sok paprika, zsír, bors, ecet, méreg ez mind az én savamnak! A feleségem, ha látná szegény! Úgy vigyáz rám, ha otthon vagyok, még a széltől is óv. Annak kérem semmi az üzlet mellett a háztartást, a gyerekeket is ellátni, főzni, takarítani, sikálni, mit tudom én! Annak a család az egész élete, az egy áldott asszony, egy úrinő, Győző bácsi, nem olyan kimázolt, vörösre lakkozott flane nő, mint az itteniek, akik első szóra le fekszenek a férfiával. Szép darab! — vizsgálgatta elismerően a villájára tűzött hússzeletet, majd betolta a szájába.

Feketét hoztak, Sasvári cigarettára gyujtott. Szívta a sűrű, édeskés füstöt, mélyen a mellére szívta. — Hogy megy az üzlet, — révedezett el, — megy valahogy?

— Még kérdi! — lökte előre kézfejét Győző bácsi oly lemondó s egyben támadó mozdulattal, mintha egész Siófokon másról sem volna szó csak az ő közismert veszteségéről. Sasvári a fejét csóválta. — Kész ráfizetés, az a bolond, aki csinálja! Razzia, igazoltatás, nyomozók, detektívek, csoda, ha elijeszti a vendéget? Lassan az egész országban nem lesz más, csak rendőr. Lelléről száz embert vittek el, de még a Szongott fürdőorvost is, kérdem én, az is feketéző? Marhák! És ha már feketéző, hát hol akarják megfejni, ha nem ott, ahol a pénzét költi? Én minden fogyasztás, még a szódavíz után is negyven százalék adót fizetek, kérem, negyven százalékot!

— Pszt! — szörnyülködött Sasvári készséggel.

— Hát nem az az ország érdeke, hogy ha már keres valaki, költ-

sön is? És pont akkor csukják le? Hol itt a változás: a mult világban is az ipart, a kereskedelmet nyomták, most is!

— Igaz, igaz, — bólogatott Sasvári, aki a szokásos udvarias kérdésre nem várt ilyen terjedelmes választ. — De mit is akartam mondani! Nézze csak Győző bácsi, azt szerettem volna: ha mit tudom én, valami üzlet adódnék itt és magának szüksége volna egy kis tőkére, amit gyorsan meg lehetne forgatni, látja, gondolhatna akkor már egyszer rám is!

— Üzlet, — vonogatta vállát Bíró — aztán miféle?

— Akármi! — tárta szét karját nagylelkűen a tőzsdés, — akármi, csak keresni lehessen rajta! Van egy kis fölösleges pénzem, — tette hozzá halkabban s ösztönösen körültekintve a kertben, ámbátor ott senki sem tartózkodott, — magunk között marad: szívesen kisegíteném, ha valami kínálkozó boltot pénzhiány miatt kellene elszalasztania. A hasznot aztán ellefelezhetnék! — magyarázta felcsillanó szemmel. — Ötven, ötven!

Hogy Győző bácsi is otthagya, Sasvári mellére súlyosan ereszkedett le a bánat. Az ebéd utáni cigaretta mindig félelmekkel, aggodalommal töltötte el. Sorsát, jövőjét bizonytalannak, sívárnak látta. Émelyegve nyelte az utolsó szippantásokat, csordultig árasztva búskomorságát. Mi lesz vele, mi a családjával, ha nem tud több pénzt keresni!

A féllábú Thaler doktor kopogott el a kert előtt botjaival. Aztán szelíd galambok lépkedtek az asztalok, székek között a kerthelyiség salakos talaján. Kenyeréből apró morzsákat tépett le s odavetette nekik. Né hány percig futó szórakozást talált abban, hogy nézze a serényen gyülekező madarakat. A galambok egész a közelébe tolokodtak, székére, asztalára röppentek, abroszról csipegették a kenyérdarabkákat s a tőzsdés szentferenci alázattal, lassú, lágy mozdulatokkal tépdeste s szórta eléjük a morzsákat, nehogy elijessze őket. Aztán kenyere fogytával egyszerre megúnta az egészet, hangosan felsustorogva karját hirtelen szétdobta s haláltusás, mély hörgéssel elhessentette a madarakat. A galambraj fölrebent, sürgött egy pillanatra a feje körül, majd bűgva elhúzott a kert fölött a Balaton irányába.

Korán reggel. Hét óra tájban Bíró Győző, a vendéglős tört be Sasvári szobájába. A tőzsdés még aludt. Győző bácsi hozzálépett, fölrázta.

— Gyorsan, — súgta, mikor látta, hogy amaz fölnyitja a szemét, — üzlet van, Sasvárikám, nagy üzlet!

— Mi? — ásítózott a tőzsdés, szemét dörgölve kövér öklével. — Hány óra?

— Cukor van eladó, Sasvárikám, cukor! — pattintotta szét ajka előtt ujját tettetett elragadtatással Győző bácsi.

— Dehát mi az, árulja el már végre?

— Hiszen mondom, cukor!

A félreértést az okozta, hogy Sasvári szókincsében a cukor első-sorban jelző és jelkép volt, a keresett s gyorsan kelendő áru jelképe, amit minden más fajta cikkre is rámondhatott. Néhány másodpercig tartott, míg ezt agya tisztázta, — Mennyi? — kérdezte aztán.

— Két mázsa, három, négy, mit tudom én, csak siessünk!

— Annyi az egész? — fitymálta Sasvári és ujjával beletúrt borzas hajába. De azért fölkel, fölöltözött, száját mosott a csapnál. — Mibe kerül? — szólt oda, öblögetve, míg a fogát kefélte.

— Kileneven. De angróban lejjebb is megy.

Valóban nem volt drága. Mikor Pestről eljött, magasan a dollár fölött állt a cukor: egyhúszat, egyharmincat is megadtak kilójáért.

— Tiszta dolog, Győző bácsi?

— Akár a nap! Jönnék én magához, Sasvárikám, ha nekem most készpénzem volna! Be kell fejeznem az építkezést elseje előtt: az mindent fölfal.

— Okos fiú maga, Győző bácsi, eltanulta az államtól: inflációban épít, papírral fizet.

— Van itt ész! — ütött bütykös ujjával homlokára amaz. A körme fekete volt, piszkos. Sasvári a szekrény kinyitott ajtaja mögött húzta fel a nadrágját. Magához vette aktatáskáját, a konyhában állva ivott egy feketét.

Azzal a sárga batárral mentek, ami Győző bácsi nevét viselte. A vendéglős maga hajtotta, Sasvári felült mellé a bakra. Az ostor a lovak közé csapott, a koezi mozdult, zajtalanul gurult a homokos parti úton, végigfutott a sétányon: a liget fáit, elhanyagolt sövényei közt átféherlett a reggeli fényben fürdő Balaton. A levegő még nem volt forró s a koezi futása gyors, reggeli szelet csapott az arcukba; kifújta a maradék álmat Sasvári szeméből. Az egykori grill helyén repedt vasbetonronesok meredeztek, a füstös falakra folyondár nőtt. Az angolkert, a kis liget salakos útjaival, hidácskáival, fatáblás virágjaival most siralmas, gazállapotban volt.

— Ezt is a németek robbantották föl, a nyavalyások, — mutatott Győző bácsi ostorával a romok felé.

— Fene a hasukba, — felelte Sasvári minden megindulás nélkül. Kiertek a mólóhoz. Győző bácsi megmutatta az öböl tulsó partján épülő házát: már piros fedele is fönn piroslott, két-három munkás lődörgött a falak körül. Befordultak a betonúton, át a sörömpón, a falu poros dűlőin: most egyszerre szembe kapták a napot, nyakukba a szelet. Győző bácsi nagyokat füttyentett, a két kövér ló megszaladt, így kanyarogtak a keskeny utcácskáiban.

Egyszerre csak csinos, verandás ház előtt álltak meg. A kerítésen arany-fekete tábla látszott: *Dr. Gombás Félix, a földművelésügyi miniszter által engedélyezett ingatlanközvetítő.*

— Ez az, — mutatta Győző bácsi, — doktor Gombás Félix. A Félix.

A telekügynök negyven év körüli jóképű, simára nyalt elegáns szőke ember volt, hatalmas arany peccétgyűrűvel.

— Hát kérem, — mondta azonnal, — van cukor.

— Láthatnám? — nézelődött Sasvári a verandáról, be a lakásba.

— A raktárban van kérem. Ha meg tudunk állapodni, azonnal át lehet venni.

— Amennyiben az áru megfelel...

— Miért ne felelne meg? — tárta szét rózsaszín tenyerét frissen dr. Gombás, — kockacukor az kockacukor. Az árát tudják...

— Kileneven...

— És a szállítás.

— Mi az, hogy szállítás? — Kapta föl fejét Sasvári.

— Hát kérem, a külön teherautó Veszprémből.

— Félix, erről nem volt szó! — vágott közbe Győző bácsi.

— Miért ne legyen róla szó, hisz úgymagától értetődik, hogy a szállítást meg kell fizetni. Ez a szokás kérem.

— Egyáltalában nem szokás, — mondta Sasvári.

— Nagyobb tétel érdekelné? — hajolt közel udvarias érdeklődéssel az ingatlanközvetítő. Ezen az emberen minden frissnek, tisztának látszott. Arcát már a reggel simára borotválhatta, nyaka üdén kölniszagú, gallérja, kézelője, nyakkendője habos volt.

— Amennyiben az árban megtudunk állapodni...

— Kérem, esetleg csinálhatunk valamit. Öt grammot számítottam mázsánként a szállításra, nos, nagybani vételnél ezt el tudnám engedni.

— Hogyan uram, ön aranyban beszél? — kérdezte Sasvári meglepve.

— Nem is dollárban, természetesen. Kérem, én nem csinállok tiltott dolgot. Nem mindegy önnek, egy gramm arany vagy egy dollár?

— Nem egészen, — mondta Sasvári — magában pedig ezt gondolta: — Rendben is volnánk, ha ez még itt tart! Majd elesodálkozik, mikor olvassa az újságában! — most érezte, milyen hallatlan előnyt jelent összeköttetésekkel, hírekkel rendelkezni. Neki már tegnap reggel mondta a telefonba Kepes, hogy az arany grammjának árát, amely hosszú ideig azonos volt a dolláréval s a szigorú valutabeszolgáltatási kötelezettség hírére legutóbb föléje szökkent valamelyest, most a világpiaci arányoknak megfelelően hivatalosan messze a dollár alatt rögzítik. Gombás doktor ezt, úgylátszik, nem sejtette még, ő a két nappal előtti hangulathoz híven becsesebbnek tartotta a törtaranyat. Sasvári egy

ideig bágyadtan alkudott, aztán lekötötte az egész tételt, mind az öt mázsát. Boldog volt, végre felhőtlenül.

Mindhárman kocsira szálltak, hogy az árut átvegyék. Az ingatlanügynök egy fűszer- és gyarmatárukereskedésbe vezette őket a Fő-utcába, Sorg és Letenyeihez. Itt derült ki, hogy a cukor nem is Gombás doktoré: ő csak a közvetítő volt. Sasvárit ez nem érdekelte; lemérette és rendbe találta az árut, aztán a cukros ládákat a kocsira rakva, mindannyian a bolt hátsó kis helyiségébe tódultak, ahol bizonyos Storeh tanyázott, egyike a nyűvekként szaporodó síófoki aranybevéltőknak. Az üzér érzékeny mérlegén kiegyensúlyozott Sasvárinak négyszázötven gramm aranyat, elismerően turkált a sokféle sárga töredék között: volt itt esonka lánc, szakadt karperec, követlen gyűrű, üres óratok, fedőlemez, kézelőgomb, brostű s más eféle vicik-vacak. Végül is az egészet papírzacsokba töltötték s átnyujtották a gyarmatáruval kereskedő társaknak. Sasvári még leparolázott mindenkivel, aztán Győző bácsival kocsira szállt.

Amíg leértek a penzióhoz, a tőzsdés vele is elszámolt. Nem szeretett senkivel függő viszonyban lenni.

— Nézze, — mondta, míg kocsijuk kifordult a Balatonhoz s belevágódott az ég, a túlnani barna hegyek, az acélkék tó s a sárgább homok ragyogó hátterébe a mélyzöld jegenyék komor sorfala közt. — Ki tudja, mikor lehet ezt eladni s mennyiért? Jobbat mondok én magának, Győző bácsi. Nem hiszem, hogy akármikor is száztíznel magasabb árat érjünk el mázsájáért: összesen száz gramm hasznot jelentene ez. Én odaadom magának már most a felét és készen vagyunk. Nézze, — túrt bele táskájába s kihalászott egy karkötőt, — látta a mérésnél, ez éppen ötvenegy gramm. Na?...

— Még azt a kis gyűrűt is, — mutatott Győző bácsi egy aranytörmelékre, ami a karkötőbe akadva szintén a fényre került.

— A gyűrűt is, — engedett Sasvári mosolyogva, mert már megérkeztek a penzióhoz. A ládákat a szolgálval egyelőre a kiskonyhába rakták, a tőzsdés felelősségére.

Győző bácsi még visszahajtott a gyarmatárukereskedésbe s fölvette a kialkudott jutalékát Gombás doktortól: tizenöt dollárt. Az ingatlanközvetítő ezt a maga ötven grammnyi részesedéséből adta le, amit Letenyeitől kapott, aki viszont a társával, Sorggal osztozott a haszonban. Még a Storeh aranybevéltőnek is jutott egy négy grammos lánc a mérésért s hogy tartsa a száját. Az üzér örült, mert egész nap nem remélt ekkora hasznot.

KARINTHY FERENC